

Innhold

Innledning	5
Om redigeringen	7
Innholdsliste	9
1 Språkleg kontroll av lærebøker – kva og kvifor	17
1.1 Allment	17
1.2 Godkjenningssystemet for lærebøker	17
1.2.1 Opphav og heimel	17
1.2.2 Godkjenningssystemet frå 1962	17
1.2.3 Godkjenningssystemet frå 1984	18
1.2.4 Godkjenningssystemet frå 1993	18
1.2.5 Seinare vurderingar	22
1.3 Parallellutgåveordninga	22
1.3.1 Allment	22
1.3.2 Lovføresegner, forskrifter o.a.	22
1.3.3 Bakgrunnen for reglane	23
1.3.4 Retningslinjer for tolkinga	24
1.3.5 Parallellutgåver og fellesutgåver	24
1.3.6 Kven rettar føresegnene seg til?	24
1.3.7 Kva slags tilfang kjem inn under kravet om parallellutgåver?	25
1.3.8 Parallellutgåvekravet og godkjenningssystemet	26
1.3.9 Same tid og same pris	27
1.3.10 Nærmare om handhevinga av reglane	27
1.3.11 Seinare vurderingar	28
1.3.12 Ny opplæringslov	29
1.4 Noko om læreboknormalen	30
1.4.1 Allment	30
1.4.2 Korleis oppstod systemet med læreboknormal?	30
1.4.3 Frå 1917 til 1959	31
1.4.4 Norsk språkråd kjem inn i biletet	32
1.4.5 Mot ein trongare læreboknormal?	33
2 Konsulent og lærebokforfatteren	34
2.1 Konsulentens holdning til forfatteren	34
2.1.1 Språkkonsulentens plass i prosessen med boka	34
2.1.2 Hva tåler forfatteren?	34
2.1.3 Om å oppdra forfatteren	35
2.1.4 Verken for mye eller for lite	36
2.2 Hvorfor og hvordan retter vi?	36
2.2.1 Rødrettinger og blyantrettinger	36

2.2.2	Elektronisk retting	37
2.2.3	Ulike hensyn og begrunnelser	37
2.2.4	Det er forfatterens tekst, og det er eleven som skal lese den	38
2.2.5	Formvalg og utjamning av inkonsekvenser	39
2.2.6	Når boka er for dårlig	40
2.3	Språklige merknader og merknader til innholdet	40
2.3.1	Hvor mye arbeid skal vi legge i å vurdere innholdet?	40
2.3.2	Litt om grensa mellom språk og innhold	41
3	Hva er godt språk i lærebøker?	43
3.1	Et hasardiøst eller banalt spørsmål?	43
3.2	Arven fra kongens kanselli	43
3.2.1	Underordning og sideordning	43
3.2.2	Substantivsjuke og beslektede lidelser	44
3.2.3	Passiv	45
3.2.4	Lange og uregjerlige passasjer	45
3.2.5	Informasjonen på rett plass, men uten venstretyngde	47
3.2.6	Knuter og sperringer	48
3.2.7	Fullstendighet og parallellitet	50
3.2.8	Ulogisk språk?	51
3.2.9	Midler til å binde sammen teksten med	52
3.3	Å lede leseren gjennom teksten	53
3.3.1	"Lettleste" tekster?	53
3.3.2	Behov for logiske tekstmarkører	53
3.3.3	Strukturen i avsnitt	54
3.3.4	"Løst og fast"-tekster	57
3.3.5	Alternativer?	59
4	Dei formale ytterverka	61
4.1	Ortografi	61
4.1.1	Allment om ortografien i norsk	61
4.1.1.1	Valfridom og konsekvensretting	61
4.1.1.2	Ortografiske feller	62
4.1.1.3	Alfabetisk liste over ortografiske feller i norsk	63
4.1.2	Om ortografien i nynorsk	68
4.1.2.1	Valfridom og konsekvensretting i nynorsk	68
4.1.2.2	Ortografiske feller i nynorsk	70
4.1.2.3	Alfabetisk liste over ortografiske feller i nynorsk	70
4.1.3	Om ortografien i bokmål	72
4.1.3.1	Valgfrihet og konsekvensretting i bokmål	72
4.1.3.2	Ortografiske feller i bokmål	73
4.1.3.3	Alfabetisk liste over ortografiske feller i bokmål	74
4.2	Bøying	75
4.2.1	Allment om bøying i norsk	75
4.2.1.1	Substantiv	75
4.2.1.2	Verb	77
4.2.1.3	Andre ordklassar	77
4.2.2	Om bøying i nynorsk	78
4.2.2.1	Substantiv	78

4.2.2.2	Verb	78
4.2.2.3	Andre ordklassar	82
4.2.3	Om bøyning i bokmål	83
4.2.3.1	Substantiv	83
4.2.3.2	Verb	86
4.2.3.3	Andre ordklasser	87
4.3	Dei praktiske skrivereglane	88
4.3.1	Allment	88
4.3.2	På grensa til ortografi	88
4.3.2.1	Aksenteikn og andre diakritiske teikn	88
4.3.2.2	Særskriving og samanskriving	89
4.3.2.3	Store eller små bokstavar?	90
4.3.2.4	Apostrof	92
4.3.2.5	Orddeling ved linjeskift	92
4.3.3	I staden for ord	92
4.3.3.1	Siffer	92
4.3.3.2	Prosent- og promilleteikn	92
4.3.3.3	Forkortingar	93
4.3.4	Tre slags strekar	94
4.3.4.1	Bindestrek (kort strek)	94
4.3.4.2	Tankestrek (lang strek)	95
4.3.4.3	Skråstrek	95
4.3.5	Skiljeteikn og mellomrom	95
4.3.5.1	Komma	95
4.3.5.2	Punktum	98
4.3.5.3	Andre skiljeteikn	99
4.3.5.4	Mellomrom (breiddesteg)	100
4.3.6	Nokre andre teikn	100
4.3.6.1	Hermeteikn (bokmål: anførselstegn)	100
4.3.6.2	Parentes og bogestrek	101
4.3.7	Rekkjefølgja?	101
4.3.7.1	Skiljeteikn og hermeteikn	101
4.3.7.2	Skiljeteikn og parentes	101
4.3.8	Punktoppstilling	102
5	Ord, termar og namn	103
5.1	Allment	103
5.1.1	Noko om bygnaden til norske ord	103
5.1.2	Ord som ikkje står i ordbøker eller oppslagsverk	105
5.1.3	Framandord	106
5.1.3.1	Avgrensing og kriterium	106
5.1.3.2	Er ordet funksjonelt og brukbart?	107
5.1.3.3	Krav til framandorda	107
5.1.3.4	Overbruk	108
5.1.4	Kan ein velje ord fritt?	108
5.1.5	Samanblanding av ord (kontaminasjon)	109
5.1.6	Gammaldagse ord, klisjear	111
5.2	Fagspråk og terminologi	112
5.2.1	Kva er fagspråk, og når er fagspråk brukeleg?	112

5.2.2	Behandling av terminologien	113
5.2.2.1	Nødvendig	113
5.2.2.2	Forståeleg	113
5.2.2.3	Hovudterm og tillegg	113
5.2.2.4	Rettskriving og bøyning av termar	114
5.2.2.5	Mange detaljar	114
5.2.3	Kvar finst ...?	114
5.2.4	Litt idealisme?	114
5.2.5	Termar som omsetjingar	115
5.3	Namn	115
5.3.1	Norske namn og namn på norsk	115
5.3.2	Historiske namn	116
5.3.3	Stadnamn og geografiske namn	117
5.3.4	Andre namn (statsinstitusjonar, kyrkjer, skular, politiske parti, kunstverk osv.)	118
6	Om å finne den gode uttrykksmåten	120
6.1	Allment	120
6.2	Substantiv	120
6.2.1	Entall og flertall	121
6.2.1.1	Entall for flertall?	121
6.2.1.2	Flertall for entall?	122
6.2.2	Naken form	122
6.2.3	Ved genitiv er målformene ulike	123
6.2.3.1	S-genitiv: mest på bokmål, bør ofte frarås på nynorsk	124
6.2.3.2	Sin-genitiv: på frammarsj i begge målformer	126
6.2.3.3	Gruppegenitiv	126
6.3	Verb	127
6.3.1	Allment	127
6.3.2	Tempus	127
6.3.2.1	Tempus og tid	127
6.3.2.2	Det tenkte, det ønskelige o.l. (modalitet)	128
6.3.3	Verbalet mellom subjektet og objektet	130
6.3.3.1	Passiv – i form og innhold	130
6.3.3.2	S-passiv eller omskrevet passiv – mest et bokmålsspørsmål	130
6.3.3.3	Noen spesialtilfeller	131
6.3.3.4	S-/st-former med annen funksjon	132
6.3.4	Transitivt og intransitivt	133
6.3.4.1	Ny bruk?	133
6.3.4.2	Parverb	134
6.3.4.3	Etymologisk objekt	135
6.3.5	Annet	136
6.3.5.1	Verbalgrupper og sammensatte verb	136
6.3.5.2	Hva med det lille ordet <i>å</i> ?	137
6.3.5.3	<i>Ha</i> eller <i>være/vere</i> som hjelpeverb?	138
6.3.5.4	Bøyes perfektum partisipp?	139
6.3.5.5	Heller perfektum partisipp enn andre løsninger?	140
6.4	Adjektiv og adverb	140
6.4.1	Litt om adjektivet i teksten	140

6.4.2	Skal adjektivet bøyes?	140
6.4.2.1	Gradbøyning	140
6.4.2.2	Når andre ord kan skape tvil	141
6.4.2.3	Når adjektivet sjøl kan skape tvil	142
6.4.3	Litt om adverb og adverbial	143
6.4.4	Adjektiv eller adverb?	143
6.4.5	Beslektede former – bøyning?	145
6.4.6	Plasseringen av adverbialene	145
6.4.7	Noen klisjeer	146
6.5	Preposisjoner	146
6.5.1	Ny og gammel bruk	146
6.5.2	Når betydningen er konkret	147
6.5.3	I faste uttrykk	148
6.5.4	Når preposisjonen forteller om det logiske forholdet	151
6.5.5	Et særproblem: i eller på skolen, i eller på Notodden?	153
6.5.6	Preposisjonen i setningen	154
6.6	Pronomen	156
6.6.1	Påpekende pronomen	156
6.6.2	Personlige pronomen	157
6.6.2.1	Subjektsform eller objektsform?	157
6.6.2.2	Samsvar i kjønn og tall	158
6.6.2.3	Om naturlig og grammatisk kjønn, likestilling og høflighet	159
6.6.2.4	Refleksivt eller personlig pronomen?	159
6.6.3	<i>Sin</i> og <i>hans</i> og tilsvarende	161
6.6.4	Relativord	163
6.6.5	Spørrepronomen	163
6.6.6	Annet	164
6.7	Konjunksjoner	165
6.7.1	Konjunksjoner som sideordner	165
6.7.2	Konjunksjoner som underordner (subjunksjoner)	166
6.7.3	<i>Og</i> eller <i>å</i> ?	167
6.8	Artikler og tallord	168
6.8.1	Artikler	168
6.8.1.1	Krøll med den ubestemte artikkelen?	169
6.8.1.2	Bestemthet	169
6.8.2	Tallord	172
7	Engelsk og svensk påvirkning	173
7.1	Allment	173
7.2	Anglismer	173
7.2.1	Avgrensning	173
7.2.2	Behandling av anglismer	173
7.2.3	Ortografi	174
7.2.4	Bøyning	174
7.2.4.1	Flertall på <i>-s</i> ?	174
7.2.4.2	Feil flertall i norsk	174
7.2.4.3	Engelskinspirert verbbruk	174
7.2.5	Engelske eller norske skriveregler?	174
7.2.5.1	Apostrof	174

7.2.5.2	Feilaktig særskriving	175
7.2.5.3	Store og små bokstaver	175
7.2.6	Ord og termer	175
7.2.6.1	Feil eller uheldig ordvalg	175
7.2.6.2	Fagtermer	176
7.2.7	Syntaks	177
7.2.7.1	Manglende foreløpig subjekt	177
7.2.7.2	Mer passiv	177
7.2.7.3	For tunge setningsadverbial	177
7.2.7.4	Syntaktiske hull	177
7.3	Svesismer	177
7.3.1	Avgrensning	177
7.3.2	Behandling av svesismer	177
7.3.3	Ordvalg	178
7.3.3.1	Frekvenslån	178
7.3.3.2	Falske venner i svensk	178
7.3.3.3	Liste over svesismer som bør frarås eller rettes	178
8	Særlege regelverk	179
8.1	Allment	179
8.2	Normering av litterære tekstar i leseverk og songbøker	179
8.2.1	Historikk	179
8.2.2	Reglane no	180
8.3	Fordeling av bokmål og nynorsk i lesetekstar i norskfaget – ”kvotereglane”	184
8.3.1	Litt om tidlegare reglar	184
8.3.2	Reglane no	185
8.3.3	Seinare vurderingar	187
8.3.4	Kva seier opplæringslova om dette?	188
8.4	Godkjenning av ordlister	188
8.4.1	Heimel	188
8.4.2	Reglar for utforming av ordlister	188
8.4.3	Kontroversielle spørsmål i seinare tid	191
9	Nyttige bøker og andre kjelder – ein kommentert bibliografi	195
9.1	Allment	195
9.2	Generelle oppslagsverk og hjelpemiddel	195
9.2.1	Ordbøker og ordlister	195
9.2.2	Årsmeldingane frå Norsk språkråd	196
9.2.3	Nokre hjelpemiddel som er meir eller mindre uunnverlege	196
9.2.4	Nokre meir spesielle kjelder	197
9.3	Grammatikk og språkføring	198
9.3.1	Grammatikkar – språklærer	198
9.3.2	Rettleingar i praktisk språkbruk	199
9.4	Fagordbøker og terminologilister	200
9.4.1	Allment	200
9.4.2	Ordlister frå Rådet for teknisk terminologi (RTT)	200
9.4.3	Ymse andre ordbøker og ordlister	201
9.4.4	Leksikon	203

9.4.4.1	Nokre viktige titlar	203
9.4.4.2	Kan vi stole på leksikon?	204
9.4.5	Norges Standardiseringsforbund	204
9.5	Generell litteratur	205
9.5.1	Allment	205
9.5.2	Vurdering av lærebøker og sakprosa generelt	205
9.5.3	Rapportar	206
9.5.3.1	Frå lærebokutvalet i Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFF)	206
9.5.3.2	Frå prosjektet "Evaluering av fellesspråklige lærebøker [i samfunnslære]" ved Senter for etterutdanning i Trondheim, på oppdrag frå Nasjonalt læremiddelsenter	206
9.6	Nyttige adresser og nummer	206
Noen fagord med forklaringer		208
Liste over emner		214
Liste over ord og uttrykk		222